

De Duitse nationaliteit van tot Nederlander genaturaliseerde DDR-burgers

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R., & Schneider, H. (1991). De Duitse nationaliteit van tot Nederlander genaturaliseerde DDR-burgers. *Migrantenrecht*, 1991(7), 156-157.

Document status and date:

Published: 01/01/1991

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

De Duitse nationaliteit van tot Nederlander genaturaliseerde DDR-burgers

prof. mr G.-R. de Groot en mw. Ass. iur.
H. Schneider*

1. In het recente verleden zijn herhaaldelijk DDR-burgers tot Nederlander genaturaliseerd. De desbetreffende personen werden daardoor in beginsel bipatride: naast het vers verworven Nederlanderschap behielden ze hun DDR-Staatsbürgerschaft. Het Staatsbürgerschaftsgesetz kende immers geen verlies van de DDR-nationaliteit door vrijwillig verkrijgen van een vreemde nationaliteit. De DDR-nationaliteit kon slechts worden verloren door ontslag, herroeping van een naturalisatiebesluit en door ontneming.¹ Nederland stelde aan uit de DDR afkomstige naturalisandi niet de eis, dat zij al het mogelijke moesten doen om hun oude nationaliteit te verliezen.²

2. Heel anders is de situatie in gevallen, waarin burgers van de Bondsrepubliek Duitsland worden genaturaliseerd. Vrijwillig verwerven van een vreemde nationaliteit bewerkstelligt in beginsel verlies van de Duitse³ nationaliteit. Par. 25 van het Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz (in Duitsland steeds afgekort als RuStAG) onderscheidt daarbij het geval, dat een Duitser een vreemde nationaliteit verwerft, terwijl hij in het buitenland woonachtig is, en het geval, waarin een vreemde nationaliteit wordt verworven, terwijl de desbetreffende persoon nog in Duitsland woont. In het laatstgenoemde geval (woonplaats in Duitsland) gaat de Duitse nationaliteit niet verloren, in het eerste bedoelde geval (woonplaats in het buitenland) wel. Dit onderscheid was vroeger vooral van groot praktisch belang voor met Nederlandse mannen gehuwde Duitse vrouwen. tot 1985 hadden deze vrouwen immers een optierecht op het Nederlanderschap (art. 8A Wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap). Oefenden deze vrouwen dit optierecht uit, terwijl zij reeds in Nederland woonden, dan verloren zij door de verwerving van de Nederlandse nationaliteit hun Duitse nationaliteit. Opteerden zij evenwel, terwijl zij (nog) in Duitsland woonden, dan werden zij door de optie bipatride. Tegenwoordig heeft de bepaling van Par. 25 lid 2 RuStAG in de verhouding tot Nederland geen relevantie meer. In de eerste plaats kent de Rijkswet op het Nederlanderschap geen optierecht meer voor met Nederlanders gehuwde vrouwen. De echtgenote, respectievelijk echtgenoot van een Nederlandse partner heeft slechts het recht sneller dan andere vreemdelingen te worden genaturaliseerd (art. 8 lid 2 RwNed). Een dergelijke naturalisatie zal echter in beginsel niet geschieden, indien de buitenlandse partner woont in het land, waarvan hij of zij de nationaliteit bezit⁴ (art. 9 lid 1 sub c

RwNed). Een dergelijke naturalisatie is slechts mogelijk na advies van de Raad van State (art. 10 RwNed). In enkele gevallen blijft het echter mogelijk, dat geopteerd wordt voor het Nederlanderschap door in het buitenland wonende personen, met name in het geval van art. 28 RwNed. Indien evenwel thans het Nederlanderschap door naturalisatie of optieverklaring wordt verworven door een in Duitsland wonend persoon, wordt daardoor sinds 10 juni 1985 met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid steeds de Duitse nationaliteit verloren. Op die datum werd Nederland partij bij het Verdrag van Straatsburg van 4 mei 1963 betreffende beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit en betreffende militaire verplichtingen in geval van meervoudige nationaliteit (Trb. 1964, nr. 4). Voor de Duitse Bondsrepubliek was dit verdrag al eerder in werking getreden.⁵ Krachtens art. 1 van dat verdrag gaat de nationaliteit van een verdragsstaat automatisch verloren, wanneer de nationaliteit van een andere verdragsstaat vrijwillig wordt verworven. Weliswaar had de bondsrepubliek Duitsland aanvankelijk een voorbehoud gemaakt met het oog op Par. 25 lid 2 RuStAG. De Duitse nationaliteit zou door de werking van het Verdrag van Straatsburg niet worden verloren, indien de desbetreffende persoon in Duitsland woonachtig is. Dit voorbehoud werd evenwel op 20 november 1974 ingetrokken.⁶ De vraag is echter opgekomen, of de intrekking van het voorbehoud volledig correct is geschied. De intrekking van het voorbehoud is namelijk gebeurd zonder dat daartoe krachtens de Duitse grondwet wellicht noodzakelijke toestemming van de Bundesrat was gevraagd.⁷

3. Uit het voorgaande blijkt, dat de nationaliteitsrechtelijke positie van een tot Nederlander genaturaliseerde burger van de Duitse Bondsrepubliek in beginsel aanmerkelijk verschilt van die van een tot Nederlander genaturaliseerde DDR-burger: de eerste verliest in beginsel zijn oude nationaliteit, de laatste behield deze in beginsel. Nu bestond er een zeer bijzondere relatie tussen de DDR-Staatsbürgerschaft en de Duitse nationaliteit. De regering van de Duitse Bondsrepubliek ging er namelijk vanuit, dat de Duitse nationaliteit was blijven bestaan na ondergang van het Derde Rijk en na de stichting van twee aparte Duitse republieken op het grondgebied van het Duitse rijk. Alle DDR-burgers hadden daarom in de visie van de Duitse Bondsrepubliek tevens de Duitse nationaliteit.⁸ De visie werd laatstelijk bevestigd door het Bundesverfassungsgericht in een beslissing van 21 oktober 1987.⁹ Dit standpunt werd door de DDR fel bestreden.¹⁰ Dit laatste feit was echter (ook vanuit Nederlands perspectief) irrelevant,

daar elke staat -dus ook de Duitse Bondsrepubliek- in beginsel geheel autonoom mag bepalen, wie hij tot zijn onderdanen rekent, mits niet in strijd met het volkenrecht wordt gehandeld.¹¹ Een dergelijke strijd met het volkenrecht kon -gezien de bijzondere historische relaties tussen de beide Duitse staten- niet worden aangenomen.¹² Het standpunt van de Duitse Bondsrepubliek bracht daarom met zich mee, dat aan de DDR-nationaliteit de Duitse nationaliteit onlosmakelijk gekoppeld was. Zelfs in gevallen, waarin iemand die uitsluitend de Duitse nationaliteit bezat deze verloor (bijvoorbeeld door naturalisatie in Nederland), bleef de Duitse nationaliteit behouden voor degenen, die onder gelijke omstandigheden de DDR-nationaliteit behielden. Tot Nederlander genaturaliseerde DDR-burgers waren derhalve niet slechts bipatride, doch zelfs tripatride: zij bezaten behalve het Nederlanderschap het Staatsbürgerschaft van de DDR alsmede de Duitse nationaliteit.

4. Is zulks nu veranderd, doordat de DDR per 3 oktober 1990 is opgeheven en deel van de Bondsrepubliek Duitsland werd? Door het in werking treden van het Einigungsvertrag is de DDR-Staatsbürgerschaft komen te vervallen. Vanaf 3 oktober 1990 bestaat uitsluitend nog één Duitse nationaliteit.¹³ Alle DDR-burgers bezitten vanaf die datum derhalve uitsluitend nog de Duitse nationaliteit en dat geldt ook voor diegenen, die die nationaliteit hadden behouden, aangezien de DDR-Staatsbürgerschaft en de Duitse nationaliteit een Siamese tweeling waren. Het verdwijnen van de DDR-Staatsbürgerschaft door het opheffen van de DDR is immers geen grond waarop de Duitse nationaliteit krachtens het Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz kan worden verloren. Ex-DDR-burgers, die in Nederland werden genaturaliseerd zijn derhalve -indien de DDR-Staatsbürgerschaft hen niet was ontnomen door een rechtshandeling van de toenmalig DDR-regering,- thans bipatride: naast het Nederlanderschap bezitten zij tevens de Duitse nationaliteit. De conclusie is wellicht verrassend, maar dat komt in het nationaliteitsrecht wel vaker voor.¹⁴

6. BGBl. 1974 II, p. 1588.
7. Zo Albert Bleckmann, in een uitvoerig -niet gepubliceerd- juridisch advies.
8. Zie daarover De Groot, o.c., p. 20, alsmede p. 60 en Tratnik, o.c., p. 156 met verdere literatuurverwijzingen. Zie verder De Groot in zijn annotatie onder HR 7 februari 1986, NJ 1987, 148.
9. Juristenzeitung 1988, p. 144-150; Standesamt (StAZ) 1988, pp. 78-82; zie daarover De Groot, o.c., p. 20 met verdere literatuurverwijzingen in noot 159 op p. 378; zie ook Tratnik, o.c., pp. 156-157.
10. Zie met name Gerhard Riege, Die Staatsbürgerschaft der DDR, tweede druk, Berlin (Oost) 1986, pp. 47-54.
11. Zie over de volkenrechtelijke beperkingen van die autonomie De Groot, o.c., pp. 17-23.
12. Zo reeds De Groot, o.c., pp. 20-21 met nadere argumenten.
13. Wij laten hier de "deutsche Staatsangehörigkeit im Sinne des Art. 116 Grundgesetz" buiten beschouwing. Die Duitsers kunnen echter op uiterst eenvoudige wijze de "deutsche Staatsangehörigkeit im Sinne des Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetzes" verwerven. Zie daarover De Groot, o.c., p. 12 met verdere literatuurverwijzingen in de noten 89-92 op p. 373.
14. Herinnerd zij bijvoorbeeld aan de vreemde regeling van de Wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap van 1892, krachtens welke minderjarige kinderen van in het buitenland genaturaliseerde ouders hun Nederlanderschap behielden, indien zij niet werden medegenaturaliseerd doordat zij die nieuwe nationaliteit van hun ouders reeds iure soli bezaten. Dat zo behouden Nederlanderschap ging weliswaar in beginsel verloren, indien zij tien jaren na hun 21-ste verjaardag nog steeds buiten Nederland woonden en geen verklaring aflegden Nederlander te willen blijven, maar in dat verlies deelden weer niet hun reeds geboren minderjarige kinderen. Hierdoor leven in landen als de VS, Canada, Australië, Nieuw Zeeland en Zuid-Afrika nog steeds talloze mensen, die naast de nationaliteit van hun woonland het Nederlanderschap bezitten. Door de werking van art. 26 RvNed zullen zij deze nationaliteit pas op 1 januari 1995 verliezen.

Noten

- * Gerard-René de Groot is hoogleraar rechtsvergelijking en IPR aan de Rijksuniversiteit Limburg;
- * Hildegard Schneider is aan dezelfde universiteit verbonden als universitair docente Europees recht.
1. Zie daarover Matjaz Tratnik, Het nationaliteitsrecht in Oosteuropese landen, Deventer, 1989, blz. 164-166.
 2. Vgl. F.Th. Zilverentant, Twee jaar Wet op het Nederlanderschap, Migrantenrecht 1987, p. 176.
 3. De nationaliteit van de Bondsrepubliek Duitsland wordt in de wetgeving van dat land steeds als 'deutsche Staatsangehörigkeit' beschreven. De literatuur ontkent vrijwel unaniem het bestaan van een "bundesrepublikanische Staatsangehörigkeit". Vgl. hierover Gerard-René de Groot, Staatsangehörigkeit im Wandel, Köln 1989, p. 20, alsmede, p. 379, noot 163.
 4. De Nederlandse regering heeft tijdens de parlementaire behandeling van de RvNed gesteld, dat het in strijd met het volkenrecht zou zijn iemand te naturaliseren, die woonachtig is in het land, waarvan hij de nationaliteit bezit. H.U. Jessurun d'Oliveira heeft overtuigend aangetoond, dat deze stelling onzin is: een dergelijke regel van volkenrecht bestaat niet (NJB 1983, pp. 1307-1308). Zo ook De Groot, o.c., p. 247.
 5. De Bondsrepubliek Duitsland was sinds 1970 partij bij dit verdrag (ratificatie op 17 november 1969; BGBl. 1969 II, p. 2232).